

Berättelsen om de utvecklingsstörda

FRÅN IDIOT TILL MEDBORGARE

496 sidor.

Författare: Karl Grunewald.

Förlag: Gothia; 2008.

ISBN 978-91-7205619-0.

Karl Grunewald har gjort en makalös prestation med sin berättelse om de utvecklingsstördas historia »Från idiot till medborgare«. Här fullföljer han sin enträgna kamp för att synliggöra dem som samhället under långa tider har glömt bort, gömt undan, låtit leva under vidriga förhållanden, men som i dag i mångt och mycket lever som andra ute i samhället med personligt stöd i egna lägenheter och dagliga verksamheter.

Att den svenska utvecklingen blev sådan den blev är till stor del Karls förtjänst. Det hade inte gått utan hans starka ideologiska engagemang, totala oräddhet, envishet och inte minst hans enastående förmåga att skapa opinion. Han gjorde det både under sin tid på Socialstyrelsen – först som överinspektör och sedan som medicinalråd och chef för dåvarande Byrån för handikappade – och därefter bland annat som redaktör för »Intra« och som uppskattad föreläsare.

Karl Grunewald

Foto: Erja Lempi

Dagens handikapprelse borde gråta av avund när de läser hur Karls rapporter från vårdhemsinspektioner satte fart på politiker och höga tjänstemän. Man kan bara fantisera om hur mycket bättre dagens tillämpning av LSS (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) hade varit om Socialstyrelsen fortfarande haft både den formella möjligheten och den opinionsbildande kraften att verka för de funktionshindrades intressen.

Det är intressant att läsa hur FUB (Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna) inte alltid sympatiserade med Karl Grunewalds krav på vårdhems nedläggning. Här fick han med den patriarkale filosofen

Foto: Annetorpshemmet arkiv, Lund

En bild ur boken »Från idiot till medborgare«: Drottning Sofias stiftelse Lyckhem i Vänersborg runt år 1910. »Skolhem, tillika asyl och arbetshem för sinnesslöa med tillkommande 'lyte', främst synskada.«

Edmund Burkes ord värna FUB:s intressen gentemot deras åsikter.

Karl Grunewald hade också många motståndare i läkarkåren, som likaså ansåg att anstaltsvård var det bästa för de utvecklingsstörda. Lämna bort ert barn, glöm det och skaffa ett nytt! Sådana råd fick föräldrar långt in på 1970-talet.

Författaren ger smärtsamma exempel på hur föräldrar upplevde dessa råd. Och inte blev det mindre uthärdligt för dem, när vårdhemmen senare stängdes och man insåg att det kanske varit alldeles fel att lämna bort sitt barn. Och för barnen var det naturligtvis en fruktansvärd upplevelse. Långt före FN:s barnkonvention har Karl Grunewald enträget hävdade barnets rätt till sina föräldrar. Han talar om barnläkarnas dubbla svek.

Det är glädjande att författaren konsekvent använder termen funktionshinder, som ju klart markerar ett omgivningsrelaterat synsätt på begränsad funktionsförmåga. Socialstyrelsens nya terminologi har nämligen lett till att offentliga instanser numera enbart använder ordet funktionsnedsättning, vilket anger en personlig egenskap utan relation till omgivningen. Vi är många som är oroad för en återgång

till en medicinsk modell med fokus på individens möjligheter till förbättrad funktion, förmågan att bli duktigare, och inte på samhällets möjligheter att skapa delaktighet, bland annat genom att förbättra tillgänglighet och riva hinder.

Boken kan verka avskräckande genom sin tjocklek men det glömmes snart tack vare författarens lätta penna, och den föredömligt systematiska uppställningen med korta sammanfattningar som inleder kapiteln tillsammans med tankeväckande citat. Det är en viktig bok för alla som på något sätt kommer i kontakt med barn och vuxna med en utvecklingsstörning. Vi får inte glömma hur samhället behandlade dessa våra mest utsatta medborgare. I dag ses illavarslande tecken på stor drift exempelvis inom daglig verksamhet och särskiljande verksamheter, vilket för tankarna till den kollektiva omsorg som Karl Grunewald alltid så kraftfullt motverkat.

Barbro Lewin

med dr,
föreståndare för Centrum för
handikappforskning,
institutionen för folkhälso- och
vårdvetenskap/socialmedicin,
Uppsala universitet, Uppsala